

KİTAP YERLEŞTİRME SANATI VE YOLLARI

GEORGES PEREC

DÜŞÜNMEK, yazmak ve özellikle yayımlamak konusunda direnen bir insanlıkla iÇi olan bizler için kitaplarımızın çoğalmasın sorununu, gerçek olan tek sorun haline gelebilir: Çünkü elinde on ya da yirmi, hatta diyelim yüz kitap bulundurmanın zor olmayacağı açıktır; ama üç yüz altmış bir ya da bin ya da üç bin kitabımız olmaya başladığında ve özellikle bu sayı neredeyse her geçen gün arttığında, önce bütün bu kitapları bir yere yerleştirme, sonra da Őu ya da bu nedenle onları okumak hatta yeniden okumak istediğimizde, yerlerini hemen bulabilme sorunu ortaya çıkar. Böylece kitaplıklar sorunu, iki sorun birden doğurur: Önce mekan sonra düzen sorunu.

1. MEKAN ÜZERİNE

Kitaplar dağınık değil bir arada dururlar. Nasıl ki, bütün reçel kavanozlarını reçel dolabına koyuyorsak, kitapları da aynı yere ya da bir arada birkaç yere

koyarız. Onları muhafaza etmek isteğiyle sandıkları doldurabilir, kömürlüğe, tavan arasına ya da gömme dolap diplerine de kaldırabiliriz ama genellikle kitapların görünürde olmaları tercih edilir.

Günlük yaşamda kitaplar, duvarlar ya da bölmeler boyunca ne çok derin ne çok geniş, birbirine paralel, düz taşıyıcılar üzerine yan yana dizilir çoğunlukla. Kitaplar —genel olarak— üstünde eserin adı bulunan kısmı görülebilecek biçimde, diklemesine yerleŐtirilir (bazen kitapçı vitrinlerinde olduğu gibi kitapların kapağı gösterilir ama asıl alıŐılmamıŐ ve yasak olan, neredeyse her zaman nahoŐ kabul edilen, yalnızca yan kenarını gördüğümüz kitaptır).

Kitaplık çağdaŐ evde bir köŐedir: “Kitaplık köŐesi”. Bu çoğunlukla; açılır kapanır bar, açılır kapanır yazı masası, iki kapılı yemek takımı dolabı, müzik seti mobilyası, televizyon mobilyası,

slayt makinesi mobilyası, büfe, vs’den oluŐan salon takımının bir parçasıdır ve kataloglarda birkaç içi boş ciltle süslenmiŐ olarak yer alır.

Yine de günlük yaşamda her nereye olsa koyabiliriz kitapları.

Evin kitap koyabileceğimiz bölümleri

antre,
salon,
oda ya da odalar,
helalar.

Mutfaęa tipik tek bir tür eser, “yemek kitapları” diye adlandırdıklarımız konulur.

Birçok kimse için en gözde okuma yeri olmasına karŐın banyolarda pek kitaba rastlanmaz. Oybirlięiyle içerdeki nemin, basılı metinlerin baş dıŐmanı olduğu kabul edilmiŐtir. Yine de banyoda bir ecza dolabı ve bu ecza dolabında “Doktor gelene kadar ne yapılmalı?” adlı küçük bir kitap bulunabilir.

Bir odada kitap koyabileceğimiz yerler
şöminenin ya da radyatörlerin üstü
(bir süre sonra ısının zararlı olduğu görülecektir),

iki pencere arası,
battal bir kapının girintisi,
işlevsiz duruma getirilen bir kitaplık
merdivenin basamakları, (çok şıktır,
bkz. Renan), bir pencere altı,
diklemesine yerleştirilmiş ve odayı
ikiye bölen bir mobilya (çok şıktır,
hele birkaç yeşil bitkiyle daha da iyi etki
yapar).

Kitap olmayan ve sık sık kitaplıklarda rastladığımız eşya

Sarı pirinç çerçevelerde fotoğraflar,
küçük gravürler, mürekkepli kalemle
yapılmış resimler, ayaklı cam bardaklar-
da kuru çiçekler, kimyasal kibritli ya da
kibritsiz ateş alıcılar (tehlikelidir), kurşun
askerler, Ernest Renan'ın College de
France'teki çalışma odasında çekilmiş bir
fotoğrafı, kartpostallar, taşbebek gözleri,
kutular, Lufthansa Havayolları'nın küçük
paketlerdeki tuz, biber ve hardalları,
mektup terazileri, kancalar, bilyeler, pipo
temizleyicileri, eski arabaların küçük
modelleri, renkli taş ve çakıllar, adaklar,
zemberekler.

2. DÜZEN ÜZERİNE

Toplanılmayan bir kitaplık dağılır: Bu,
bana antropinin ne olduğunu anlatma-
ya çalıştıklarında verdikleri örnektir ve
ben de birçok kez deneyerek doğruladım
bunu.

Bir kitaplığın dağımlığı kendi içinde
bir önem taşımaz:

“Çoraplarımı hangi çekmeceye koy-
dum?” türden bir şeydir bu: Her zaman
şu ya da bu kitabı nereye koyduğumuzu
anımsayabileceğimizi sanırsınız; anımsama-
sak bile, bütün rafları gözden geçirmek
zor olmayacaktır hiçbir zaman.

Aşağılık bir kişisel bürokrasi eğilimi,
düzensizliğin bu sevimli savusuna karşı
çıkarcı: Her yer için bir eşya ve her yerin
kendi eşyası ve bunun tersi; biri düzen-
sizlik yaratan iyi niyetten ve boş vermiş-
likten yana olan, diğeri *tabula rasa*'nın
erdemlerini, büyük düzenlemenin etkili
soğukluğunu yücelten bu iki eğilim ara-
sında kalınca, sonunda hep kitaplarımızı
düzene sokmayı deneriz: Dayanılması
güç ve yıldırıcı bir iştir bu ama görmeye
görmeye unuttuğumuz bir kitabı yeniden
bulmak gibi sürprizler karşımıza çıkar-

bilir. Sonuçta o gün yapılamayacak olan
iş ertesi güne bırakır, yatağa yüzüstü
yatarak bulduğumuz kitabı bir çırpıda
yeniden okuruz.

Kitapları yerleştirme yolları

alfabetik sıralama,
kıtalara ya da ülkelere göre sıralama,
renge göre sıralama,
alınış tarihine göre sıralama,
yayınlanış tarihine göre sıralama,
boyutlarına göre sıralama,
türlerine göre sıralama,
büyük edebi dönemlere göre sıralama,
dillere göre sıralama,
okuma önceliklerine göre sıralama,
ciltlere göre sıralama,
dizilere göre sıralama.

Hiçbir sıralama tek başına yeterli
değildir. Günlük yaşamda her kitaplık
bu sıralama türlerinin birleşmesiyle dü-
zenlenir: Dengeleri, değişikliğe dayanma
güçleri, eskimişlikleri, ayakta kalmakta
diretmeleri, her kitaplığa kendi özgün
kişiliğini verir.

Önce, değişmez düzenleme ile geçici
düzenlemeyi ayırmak gerekir; değişmez
olan genel olarak bir daha bozmayaca-
ğımız düzenlemedir. Geçici düzenleme,
kitap yerini buluncaya ya da yeniden
buluncaya dek, birkaç gün için yapılır: Bu
yeni alınmış ve henüz okunmamış ya da
yeni okunmuş ama nereye koyacağımızı
iyi bilmediğimiz ve ilk “büyük düzenle-
mede” yerleştireceğimize kendi kendimi-
ze söz verdiğimiz bir eser ya da okumaya
ara verdiğimiz ve yeniden elimize alıp bi-
tirmeden yerleştirmek istemediğimiz ya
da belli dönemde her an yararlandığımız,
bir bilgi ya da kaynak aramak için çıkardı-
ğımız ama daha yerine koymadığımız ya
da yerine koyamadığımız çünkü bize ait
olmayan ve birçok kez geri vermeye söz
verdiğimiz, vs.. bir kitap olabilir.

Bana gelince, kitaplarımın dörtte üçü
hiçbir zaman gerçekten düzenlenmemiş-
tir. Kesin olarak geçici biçimde yerleş-
tirilmiş olanlar, aynı OuLİPO'da olduğu
gibi, geçici olarak kesin yerlerini bulmuş-
lardır. Bu arada ben onları bir odadan di-
ğerine, bir raftan bir başkasına, bir kitap
yığından öbürüne taşıyım, bir kitabı üç
saat boyunca arayıp, bulamadığım ama
bazen işimi pekâlâ görebilecek altı ya da
yedi başka kitap keşfedip sevdiğim olur.

Kolaylıkla yerleştirilebilen kitaplar

Kırmızı ciltli büyük Jules Verne'ler

(gerçek Hetzel ya da Hachette baskısı fark
etmez), çok büyük kitaplar, en küçükler,
Baedeker'ler, ender kitaplar ya da ciltlen-
miş olanlar, La Pleiade ciltleri, Presence
du Futur'ler, Minuit yayınlarından çıkan
romanlar, koleksiyonlar (Change, Textes,
Les Lettres Nouvelles, Le Chemin, vs),
elimizde en az üç sayısı bulunan dergiler
gibi tek tip kitaplar, vs.

Yerleştirilmeleri çok güç olmayan kitaplar

Yönetmenler üzerine denemeler
olsun, yıldızlar üzerine albümler ya da se-
naryolar olsun, sinemayla ilgili kitaplar;
Güney Amerika romanları, etnoloji, psi-
kanaliz, yemek kitapları (yukarıya bkz),
telefon rehberleri (telefonun yanında),
Alman romantikleri, *Que saisje?* koleksi-
yonundan kitaplar (sorun bu kitapların
bir arada mı yoksa konu aldıkları bilim
dalına göre mi sınıflanacağındandır) vs.

Yerleştirilmeleri neredeyse olanaksız kitaplar

Geri kalanlar, örneğin elimizde
yalnızca bir tek sayısı bulunan dergiler
ya da 31. Dragon Süvarisi Başkomutanı,
Genel Kurmay'dan bröveli M. Begouen
tarafından Almanca'dan çevrilen, Clau-
sewits'in *Rusya'da 1812 Kampanyası*, Paris,
R. Chapelot et Cie Askeri Kitapçısı, 1900
ya da derneğin yıllık kongresinin 666 iş
toplantısının programını veren *Publica-
tions of the Modern Language Association of
America*'nın (PMLA) 91. cildinin 6. fasikü-
lü (Kasım 1976).

Kendilerine bütün kitapların anahta-
rını verecek kitabı arayan Borges'in Babil
kütüphanecileri gibi, yetkinlik yanılma-
masıyla anlaşılabilir olanın baş döndürü-
cülüğü arasında gidip geliyoruz. Yetkinlik
adına bizi hemencecik bilgiye ulaştırı-
labilecek tek bir düzenin varlığına inan-
mak istiyoruz; anlaşılabilir olan adına,
düzenin ve düzensizliğin rastlantıyı işaret
eden iki aynı sözcük olduğunu düşünmek
istiyoruz.

Belki de her ikisi de kitapların ve sis-
temlerin çöküşlerini gizlemeye yarayan
tuzaklar, aldatmacalardır.

Yine de düzen ve düzensizliğin ara-
sında, kitaplıklarımızın arada bir bize
ne yapmamız gerektiğini anımsatan akıl
defteri, kedilere dinlenme yeri ve ge-
reksiz eşyayı tıktığımız bir yüklük görevi
görmeleri hiç de fena sayılmaz. **Z**